

## N:o 47.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1904, kl. 4 e. m.

*Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9,  
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.  
Maj:t angående utredning i fråga om beredande af möj-  
lighet genom statens åtgärd för det indelta manskapet att  
vid afgång ur krigstjänsten tillösa sig innehafda torp.*

Uti en vid 1903 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion föreslogs, att, till bevarande åt innehafvarne af de till ett trettiotusental uppgående landtliga hem, som utgjordes af soldattorpen, Riksdagen ville bevilja ett belopp af 2,000,000 kronor att användas till försträckningar på billigaste villkor till afgående indelta knektar för att sätta dem i stånd att vid afskedet ur krigstjänsten tillösa sig de af dem innehafda torp.

Statsutskottet, som afstyrkte motionen, anförde i sitt utlåtande däröfver bland annat, att motionären öfverskattat antalet af de soldattorp, hvilka ännu vore såsom sådana bibehållna, samt att enligt utskottets förvisning det öfvervägande flertalet af återstående soldattorp icke komme att med indelningsverkets upphäfvande upphöra att blifva hem för därå bosatta familjer, hvarjämte utskottet erinrade, att förslag till åtgärder för underhjälpande af upprättande af egna hem för mindre bemedlade, bland

annat genom egnahemslån, vore föremål för Kungl. Maj:ts pröfning. Riksdagen biföll utskottets hemställan och afslog motionen.

Vid innevarande års riksdag har herr A. Hedin inom Andra Kam-

Motionen.

maren väckt en till utskottet hänvisad motion, n:o 108, af följande lydelse: »Må af Riksdagen afslås» — var sista ordet i statsutskottets utlåtande om en motion år 1903 om beviljande af två miljoner kronor till lån åt indelt manskap för inlösen af soldattorp. Om den motion, jag härmed framlägger, vore i hufvudsak af samma innehåll, skulle den ej kunna röna annat öde.

För bedömande af möjlighet och medel att främja det ändamål, som afses, kräfvdes här, om någonsin, en *utredning*; här kan i sanning ej sägas, att det ordet missbrukas, ej heller att offentliga medel skulle gagnlöst användas. Den skall förskaffa svar på frågor, flera frågor, utan hvilka det ej är rimligt, att Riksdagen skulle anvisa en stor summa penningar utan någon visshet om, med hvad framgång eller ens *hur* de skulle användas — ty därom är så godt som intet sagdt med den bestämmelsen, att de 2 miljonerna skulle användas, förmodligen af regeringen, till lån på billiga villkor.

De bestående faktiska förhållandena först och främst — och om dem är ej allt sagdt i och med en siffra på antalet torp — behöfva undersökas. Gissningar, äfven om stödda på de till ämnet hörande uppgifter, som kunna hopplockas ur hvarjehanda skrifter, tjäna till ingenting, hvarför jag utelämnar resultaten af alla de försök jag gjort att bereda ett hjälpligt underlag i några väsentligare hänseenden för den anhållan om en faktisk utredning, hvarom jag anhåller.

Dessa mina försök hafva föranledts af meddelanden från ett mycket stort antal indelta korpraler och menige och från ett ej mycket ringare antal personer i annan samhällsställning, större och mindre jordägare, industriidkare, några statstjänstemän, samtliga bosatta på landsbygden. Samtliga dessa yttranden utgå mer eller mindre uttryckligt från den förutsättningen, att särskild och ofördröjlig åtgärd erfordras, därest ej — för att begagna en ej blott inom sin ort framstående mans ord — »under det att här talas och projekteras om nya *egna hem*, och slutligen, såsom redan en gång skett, författningar utfärdas, ända till futtighet betydelselösa eller till ändamålsvidrighet förfelade, vi äse upplösningen af ett ofantligt stort antal befintliga hem för en befolkning, som väl ingen skall vägra att räkna till svenska folkets, hvad ni kallar småfolkets yppersta element. Så skall ångern komma, när det är för sent».

Af de meningsyttringar, som jag känner, är för mig uppenbart, att äfven om af en af sakförstående verkställd utredning skulle framgå, att ingen särskild åtgärd är behöflig, eller att ingen sådan är möjlig, hvaraf en väsentlig verkan kan förväntas utan uppoffringar, sådana att de ej rimligen kunna ifrågasättas, kostnaden för den förberedande undersökningen ej vore onyttigt använd. Vi befinna oss inför en opinion, som äfven utanför de personligen närmast intresserades krets äger den styrka, att den skall stanna kvar i sinnena efter den tid, då det är för sent, ej mindre att någonting i saken åtgöra, än att belysa den på ett så afgörande sätt, att därigenom vederlägges den nu på så många håll rådande föreställningen om hvad som bjudes af rättvisa och billighet mot dem, mot de många, som allena blifvit och allt framgent skola blifva lidande på upphäfvandet af indelningsverket, och som i denna omhvälfning, som gäller deras väl och ve, ej hafva någon annan röst än de med den största hofsamhet framställda önskningarnas röst — om någon låter den återljuda inom riksförsamlingen. Vi stå ej inför en fanatisk opinion, som trott sig finna en oomtvistligt riktig lösning af en viktig angelägenhet och vägrar att tro, att denna lösning af problemet kan vara obehöflig, eller att den icke träffar de rätta medlen. Man kan ej misstaga sig om att de, som — visserligen blott i allmänna ordalag — förorda en åtgärd, af hvilken de ej vänta någon som helst enskild fördel, tala i allmänt patriotiskt intresses namn.

Ehuru ingen nämner de norrländska förhållandena, där — sedan omsider Riksdagen visat sig vilja hämma den i brådstörtad hast fortgående tillintetgörelsen af de små jordägarnes klass — från annat håll göres hvad göras kan för att lämna den politiska förödelsen tid att fullborda sitt värf, är det naturligt, att detta »för sent» inverkar på bedömandet af hvad man kallar ett »nytt för sent».

Denna opinion kan vara oriktig, men den förtjänar att ej utan vidare afvisas, då den utan tvifvel skall, förstärkt och förbittrad, från en önskan och förhoppning om »ett allmännyttigt företag, hvilket skall på flere sätt för kommande tider moraliskt och ekonomiskt betala sina grundläggningskostnader», förvandlas till en anklagelse mot de makthafvande, som förmenas hafva försummat ett tillfälle, som ej kommer igen.

Jag har trott, att denna mening vore värd att bringas under Riksdagens pröfning, men *uteslutande såsom motiv för en undersökning*, som jag ej varit i stånd att verkställa med sådant resultat, att jag därpå kan grunda

något annat eller mera än öfvertygelsen, att en utredning, hvad än dess slutsats må blifva, är önskvärd.

Jag har ej förbisett, att statsutskottet vid sistlidne riksdag erinrade om att »förslag till åtgärder för underhjälpande af upprättande af egna hem för mindre bemedlade, bland annat genom egna-hems-lån, nu är föremål för Kungl. Majts pröfning». Men denna fråga af ett *allmänne* och *permanent* syfte är af en betydligt skiljaktig karaktär i jämförelse med det *speciella* och, därest statens åtgärd här finnes vara påkallad, ej med vidare *uppskof* förenliga samhällsintresse, hvilken karaktärsskillnad påtagligen förleder ett annat förfaringssätt.

Här kan ej vara fråga om en kommitté för anskaffande af nödiga sakupplysningar. Landshöfdingeämbetena kunna utan tvifvel ganska skyndsamt anskaffa de angelägnaste uppgifterna, nämligen om antalet lägenheter och, så vidt möjligt korrekt, det antagliga försäljningsvärdet, äfvensom om äganderätten till torpen.

Därför tillåter jag mig att hemställa,

att Riksdagen ville besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhöllan, att Kungl. Maj:t täcktes låta så skyndsamt ske kan verkställa en utredning genom vederbörande myndigheter om de viktigaste sakförhållanden, hvarom kännedom erfordras för bedömande af möjligheten och önskvärdheten af att genom statens åtgärd det indelta manskapet sättes i stånd att vid afgang ur krigstjänsten tillösa sig innehafda torp, samt meddela Riksdagen härom inkomna uppgifter.

Sedan dessa upplysningar blifvit tillgängliga, må det således bero af ett nytt initiativ från Riksdagen, om en kommittéutredning rörande åtgärd från statens sida i det nu så mycket omtalade ändamålets riktning bör företagas.

De upplysningar, som jag nu ifrågasätter såsom nödvändiga preliminärer, böra kunna blifva tillgängliga under nästkommande riksdag.»

*Torpens antal  
och värde.*

I de tabeller, som åtfölja Betänkande angående sättet och villkoren för grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens afskrifning, afgifvet den 15 september 1874 af dåvarande expeditionschefen Albert Anderson, angifves antalet effektiva nummer, tillhörande indelningsverket, till 28,752, sålunda fördelade:

å rusthållskavalleriet .....	3,066
» rusthållsinfanteriet .....	2,569
» Jämtlands hästjägarkår .....	176
» roterade infanteriet .....	17,740
» båtsmansrustningen .....	1,817
» båtsmansroteringen, frälserroteringen inbegripen, .....	3,384

Redan vid afgifvande af detta betänkande torde de torp, som voro upplåtna till det indelta manskapet, icke hafva uppgått till fullt nämnda antal — en del voro på annat sätt disponerade — och efter nämnda tid har genom vakanssättningarna och tillåtelsen för rust- och rotehållare att i stället för torp lämna manskapet kontant aflöning antalet betydligt nedgått. För att erhålla upplysning, i hvilken omfattning detta ägt rum, och tillika vinna den kännedom om torpens värde och äganderätten till desamma, som utan tidsutdräkt kunde vinnas, anhöll utskottet hos Kungl. Maj:t om föreskrift för länsstyrelserna att i berörda hänseende inkomma med utredning. Hvad länsstyrelsernas med anledning häraf aflåtna skrivelser innehålla rörande ifrågavarande torps antal och värde vill utskottet till en början i korthet återgifva:

Länsstyrelsen i *Stockholms län* har öfverlämnat af kronofogdarne i länets 6 fögderier upprättade förteckningar å torp, som för närvarande innehafvas af i tjänst varande indelt manskap. Dessa äro till antalet 334, däraf 158 dragontorp, 156 soldattorp och 20 båtmanstorp. Värdet uppgifves å 256 af torpen till följande belopp:

Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.
1	200	1	830
3	300	4	850
1	400	18	900
6	500	1	950
1	540	1	980
8	600	64	1,000
2	650	1	1,050
11	700	4	1,100
1	750	1	1,150
18	800	1	1,180

Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.
36	1,200	5	1,800
1	1,250	2	1,850
3	1,275	1	1,900
3	1,300	12	2,000
1	1,375	1	2,050
4	1,400	1	2,100
20	1,500	1	2,200
1	1,550	2	2,500
1	1,600	6	3,000
2	1,650	1	3,500
1	1,700	4	4,000

Då dessa värden sammanlagda utgöra ett belopp af 312,880 kronor, blir medelvärdet å ifrågavarande torp 1,222 kronor 18 öre. Beträffande öfriga 78 torp finnas värden ej uppgifna.

Länsstyrelsen i *Uppsala län* meddelar, »att enligt från kungl. Upplands regemente infordrad upplysning 469 soldater vid regementet äro försedda med torp, bestående af stuga med täppa eller åker, hvilkas medelvärde ansetts kunna upptagas till 650 kronor, att det icke kunnat utrönas, huru många torp som ingå i aflöning till det ännu i tjänst varande indelta manskapet för de 279 inom länet förlagda rusthållarne vid kungl. lifregementets dragoner samt att icke något af de åt indelt manskap upplätta torp har särskildt taxeringsvärde sig åsatt».

Länsstyrelsens i *Södermanlands län* skrifvelse innehåller, att de till indelt manskap inom länet anvisade »torp vid 1903 års slut uppgingo till ett antal af 1,412. Men sedan vakanssatt rote, jämlikt nådiga kungörelsen den 29 november 1901 befriats efter den 1 januari 1904 från de af roteringsbesväret sig härledande förpliktelse, lærer ett mindre antal af torpen, enligt hvad Konungens befallningshafvande förspört, redan blifvit försåldt, så att de i rotarnas ägo kvarblifna torpen numera till antalet något nedgått. Beträffande torpens värde kan någon viss siffra helt naturligt icke angifvas, enär torpen sinsemellan äro väsentligen olika ej mindre i afseende å ägoviddens än äfven beträffande jordens godhet och åbyggnadens beskaffenhet samt andra på torpens värde inverkan förhållanden; och som dessa torp icke blifvit särskildt taxerade, kan icke heller fastighetstaxeringen gifva någon ledning för bedömande af torpens värde; men den mening tillåter sig Konungens befallningshafvande emellertid uttala,

att ett medelstort torp, som innehåller omkring tre tunnland åkerjord, bör, om åbyggnaden är i godt stånd, kunna anses äga ett värde af omkring 2,000 kronor, därvid i så fall 600 kronor beräknas för jorden, 900 kronor för boningshuset och 500 kronor för uthusbyggnaderna.»

Länstyrelsen i *Östergötlands län* tillkännagifver, att enligt de upplysningar, som under den för utredningen lämnade tiden kunnat vinnas, inom länet för närvarande finnas 1,068 effektiva rusthåll och rotar, till hvilka torpen innehafvas af indelt manskap, samt att dessa torp anses äga ett värde af i afrundadt tal 1,962,000 kronor för såväl jord som åbyggnader. Medeltalet för hvarje torp sålunda 1,837 kronor 8 öre.

*Jönköpings län.* Af 1,779 i detta län befintliga knektetorp äro 595<sup>1</sup>/<sub>2</sub> sålda, däribland 123<sup>1</sup>/<sub>2</sub> till husaren, grenadjären eller soldaten. Köpeskillingarna för de till knektar sålda torp hafva växlat mellan 200 kronor och 4,000 kronor. De 1,184 torp, som ännu ägas af rust- eller rotehållare, upptagas till följande värden:

Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.
1	50	29	1,400
2	100	188	1,500
20	200	23	1,600
6	250	15	1,700
29	300	6	1,750
22	400	64	1,800
69	500	3	1,900
24	600	175	2,000
1	650	10	2,200
1	670	1	2,250
15	700	5	2,300
43	800	1	2,400
1	850	77	2,500
15	900	3	2,600
1	950	2	2,800
152	1,000	47	3,000
15	1,100	1	3,100
83	1,200	1	3,480
1	1,250	8	3,500
18	1,300	1	3,800
2	1,350	3	4,000

Då sammanlagda värdet af de osålda torpen utgör 1,732,750 kronor, blir medelvärdet af dessa torp 1,463 kronor 47 öre. Af samma torp äro 835 fullständigt bebyggda för själfständigt jordbruk.

Länsstyrelsen i *Kronobergs län* meddelar, att antalet torplägenheter, belägna inom länet, hvilka för närvarande af indelt manskap på lön innehafvas, utgör

a) för *Kronobergs regemente* 204 med beräknadt medelvärde af omkring 1,300 kronor,

b) för *Kalmar regemente* 88 med enahanda ungefärliga värde,

c) för *Karlskrona grenadjärregemente* 44 med beräknadt medelvärde af omkring 900 kronor,

d) för *Smålands husarregemente* 17 med beräknadt medelvärde af 1,680 kronor och

e) för *norra skånska infanteriregementet* 3 med 1,200 kronors sådant värde.

Till ytterligare upplysning om värdena å förevarande slag af lägenheter har länsstyrelsen hänvisat till en för ändamålet upprättad förteckning å afsöndringar af knektetorp, hvarå under år 1900 fastställelse meddelats af länsstyrelsen, upptagande de betingade köpeskillingarna hvar för sig. Enligt denna förteckning belöpte sig köpeskillingarna för 63 lägenheter till lägst 400 kronor och högst 1,000 kronor, för 43 lägenheter till lägst 1,100 kronor och högst 2,000 kronor och för 6 lägenheter till lägst 2,100 kronor och högst 2,500 kronor. Sammanlagda köpeskillingarna utgjorde 105,292 kronor 67 öre eller i medeltal för lägenhet 1,253 kronor 48 öre. Värdena å knektetorpen inom länet kunna eljest, enligt hvad länsstyrelsen förmäler, växla från 200 kronor till 3,500 kronor.

I *Kalmar län* finnas för närvarande 230 lägenheter, hvilka innehafvas af i krigstjänst varande indelt manskap; dessa lägenheter anses äga ett sammanlagdt värde af i jämnadt tal 586,000 kronor eller i medeltal för hvarje lägenhet 2,547 kronor 77 öre.

I *Gottlands län* hafva icke funnits några ryttare- eller soldattorp, utan endast båtsmanstorp. Af dessa, som utgjort ett sammanlagdt antal af 260, återstå, sedan de flesta båtsmansrotarna blifvit vakanssatta, numera endast 3, hvilkas saluvärde beräknats till 1,200 å 1,500 kronor för hvardera.

Inom *Blekinge län* finnas icke heller några soldat- eller ryttaretorp. Länets båtmanshåll uppgår däremot till 1,527 rusthåll och rotar, af hvilka 1,474 numera äro satta på ständig vakans, hvadan de effektiva numren



utgöra endast 53. Dessa torde alla vara försedda med torp, ehuru i åtskilliga legokontrakt finnes bestämdt, att båtsmannen tills vidare skulle åtnöjas med kontant godtgörelse i stället för torp. Vid syner å båtsmanstorp hafva kostnaderna för uppförande af nya in- och uthus jämte stängsel plägat beräknas till 400 å 600 kronor, och om värdet af husplan och kåltäppa uppskattas till 100 kronor, skulle sålunda värdet af ett båtsmanstorp inom länet belöpa sig till 500 å 700 kronor.

I *Kristianstads län* finnes för närvarande af indelt manskap endast en, som innehar torp, nämligen en husar vid Skånska husarregementet. Hans torp anses värdt 500 kronor.

I *Malmöhus län* finnas 36 effektiva soldattorp, 6 tillhörande södra och 30 norra skånska infanteriregementet. Värdena å desamma uppgifvas till följande belopp

Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.
1	50	7	875
1	100	2	1,200
1	200	1	1,400
1	250	2	1,500
2	400	1	1,600
3	500	1	2,000
9	600	1	2,500
2	675	1	3,000

Vid 4 af torpen — 1 värderadt till 50, 1 till 100, 1 till 200 och 1 till 1,200 kronor — är jorden ej upptagen till något värde. Sammanlagda värdet, 31,675 kronor, och medelvärdet, 879 kronor 88 öre, torde med hänsyn härtill böra något höjas.

Inom *Hallands län* finnes ej något å indelt manskap anslaget torp.

I *Göteborgs och Bohus län* finnas för närvarande 522 lägenheter, hvilka innehafvas af i krigstjänst varande indelt manskap, tillhörande fotfolket; dessa lägenheter, med undantag af 2, rörande hvilka några värdeuppgifter ej lämnats, upptagas till ett sammanlagdt värde af 663,850 kronor eller i medeltal för hvarje lägenhet 1,276 kronor 63 öre. De särskilda torpens värden angifvas till följande belopp.

Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.	Antal torp.	Till ett värde af kr.
1	100	20	860	29	1,600
1	300	31	900	9	1,700
1	350	118	1,000	13	1,800
1	400	8	1,100	39	2,000
8	500	50	1,200	1	2,200
11	600	1	1,250	3	2,500
15	700	13	1,300	7	3,000
44	800	10	1,400	4	3,500
3	850	74	1,500	4	4,000
—	—	—	—	1	5,000

Härvid är likväl att märka, att rörande ett fyrtiotal af dessa lägenheter förekomma anteckningar, såsom att densamma saknar åbyggnader eller är styckad, hvilka antyda, att lägenheten icke brukas af soldaten.

*Älfsborgs län.* Soldattorpens antal uppgifves till 1,854 med ett sammanlagdt värde af 2,157,010 kronor, motsvarande för hvarje torp ett medelvärde af 1,163 kronor 43 öre. Härvidlag är dock att märka, att af åtskilliga länsmäns uppgifter icke framgår, huruvida dessa afse endast de torp, som innehafvas af i tjänst varande soldater, eller möjligen äfven andra. Skulle det senare vara händelsen, bör gifvetvis minskning ske i ofvanberörda antal och totalvärde. I uppgiften från ett länsmansdistrikt förekommer en mening af följande lydelse: »Dessutom finnas inom häradet 26 stycken båtsmanstorp, värda från 2,000 till 4,000 kronor stycket, hvartill nästan alla inom häradet varande hemman hafva sina behöriga andelar, men hvilka Konungens befallningshafvandes resolution icke tyckes åsyfta.»

Länsstyrelsen i *Skaraborgs län* öfverlämnar från fögderiförvaltningar inom länet i ämnet infordrade utredningar, af hvilka framgår, att sammanlagda antalet lägenheter, som innehafvas af indelt manskap i tjänst, utgör 2,004 med ett värde af tillhopa omkring 3,332,350 kronor eller i medeltal för hvarje torp närmast 1,163 kronor. Dessa lägenheter äro dels husar- och dels soldattorp.

Länsstyrelsen i *Värmlands län* anför:

»Då roteringsbesväret först från och med ingången af år 1904 blifvit fullt aflyftadt, må till en början anmärkas, att antalet af de rotar, som

vid samma tidpunkt vore inom länet till försvarsverket anvisade eller indelta, utgjorde vid kungl. Värmlands regemente 1,062 och för den inom länet belägna delen af kungl. lifregementet till fot ett antal af 143 eller tillhopa 1,205 indelta rotar, af hvilka emellertid ett betydande antal af olika anledningar under tidernas lopp antingen blifvit för vissa ändamål indragna och anslagna eller ock på grund af försvarsverkets omorganisation satta på vakans. Med frånräkning af dessa rotar, för hvilka manskapet sålunda redan för längre eller kortare tid sedan afgått, visar sig alltså, att de vid 1904 års ingång ännu effektiva rotar och sålunda äfven antalet tjänande soldater utgjort 758 stycken, däraf vid Värmlands regemente 687 samt vid Kristinehamns kompani af förberörda lifregemente 71 stycken. Härvid är dock att märka, dels att många af dessa soldater på grund af 1892 års nådiga kungörelse om ändrade bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén redan utbytt sina torp mot kontant penningelön, dels ock att det sålunda angifna antalet effektiva rotar i följd af indelningsverkets upphörande är underkastadt en fortgående och ganska hastig minskning.

På grund af härhos bifogade upplysningar från vederbörande kompanichefer har antalet af soldat bebodda torplägenheter under innevarande mars månad utgjort, vid

Lifkompaniet .....	78
Grums kompani .....	44
Alsters » .....	64
Älfvals » .....	60
Jösse » .....	68
Nordmarks kompani.....	87
Näs » .....	46
Gillbergs » .....	40
samt vid Kristinehamns kompani.....	71

Summa 558 lägenheter.

Beträffande härefter värdet af ifrågavarande lägenheter måste det samma gifvetvis ställa sig ganska växlande, allt efter deras beskaffenhet till hus och jord, befintlig skogstillgång, belägenhet eller andra inverkan omständigheter. I detta afseende kan från de hos länsstyrelsen handlagda afsöndringsärenden rörande samma lägenheter anföras, att medan arealen vanligen växlat mellan 1—6 hektar, har densamma ofta varit

betydligt större och någon gång nått upp till 11 à 12 och ända till 25 hektar med köpeskillingar, som varierat mellan 600 kronor intill 4,000 kronor. Beträffande dessa värden får Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i öfrigt hänvisa till de mera detaljerade upplysningar, som lämnats i kompanichefernas förberörda uppgifter och hvaraf inhämtas, att ungefärliga värdet för torpen angifvits vid:

Lifkompaniet	till .....	1,800 kronor i medeltal		
Grums kompani	» .....	1,580	»	»
Alsters	» .....	600—1,600	»	»
Jösse	» .....	1,430	»	»
Nordmarks	» .....	1,319	»	»
Näs	» .....	1,136	»	»
Gillbergs	» .....	1,262	»	»
Kristinehamns	» .....	1,400	»	»

Länsstyrelsen i *Örebro län* meddelar, att sedan till följd af de under de sistförflutna åren uppkomna talrika vakanserna en stor del torp redan blifvit af rust- och rotehållarne försålda eller på annat håll disponerade, de inom länet nu befintliga soldattorpen uppgå till 291 och husartorpen till omkring 200, äfvensom att soldattorpens medelvärde kan beräknas till 1,004 kronor och husartorpens till 1,007 kr.

Enligt meddelande från länsstyrelsen i *Vestmanlands län* finnas inom samma län 956 lägenheter, som innehafvas af indelt manskap (soldater); dessa lägenheter, som växla betydligt i värde — från 125 kronor till 4,000 kronor för torp med åbyggnader — ha ett sammanlagdt värde af 1,086,135 kronor, motsvarande för hvarje torp ett medelvärde af 1,136 kronor 12 öre.

Inom *Kopparbergs län* finnas endast 8 soldattorp, som innehafvas af i tjänst varande indelt manskap. Af dessa lära ett ej blifva till salu, ett är af soldaten förvärfvadt; de öfriga 6 hafva ett sammanlagdt värde af 7,600 kronor eller i medeltal 1,266 kronor 67 öre.

Länsstyrelsen i *Gäflborgs län* meddelar: »att sådana fasta soldattorp, som i den hos Riksdagen väckta motionen i frågan synas vara afsedda, icke förekomma inom *Gäflborgs län*. Vid rekrytering inom detta län pläga i legokontrakten intagas bestämmelser om att den till soldaten upplåtna torplägenheten får efter viss uti kontraktet angifven tjänstetid af honom och hans hustru innehafvas i deras lifstid. Till följd häraf förekomma ofta samtidigt inom en och samma rote flera soldattorp, hvilka

först vid hvarje innehafvares och hans hustrus död återfalla till rotehållarne. Enär upplåtelseerna sålunda afse allenast nyttjanderätt, tillkommer eganderätten till lägenheterna rotehållarne, hvilka sig emellan träffat öfverenskommelse om från hvilket hemmans jord lägenheten skall upplåtas. Någon upplysning rörande nuvarande torplägenheters antal eller värden finnes icke för Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillgänglig, då härstädes icke finnes någon förteckning å densamma eller andra anteckningar därom. I allmänhet lära ifrågavarande lägenheter, så länge soldaten är i tjänst, ej heller vara åsatta särskilda taxeringsvärden, hvilket däremot plägar vara fallet efter soldatens afgang ur tjänsten.»

Länsstyrelsen i *Västernorrlands län* meddelar, att de torp, som innehafvas af i tjänst varande indelt manskap (båtsmän), för närvarande inom länet uppgå till 12; af dessa är ett taxeringsvärderadt till 800 kronor, för de öfriga finnas några värden icke angifna. Vid länsstyrelsens skrifvelse äro fogade transsumt af gällande båtsmanskontrakt, hvilka samtliga, om båtsmannen tjänar ut sin tjänstetid, vanligen 25 år, tillförsäkra honom och hans hustru att under sin lifstid få besitta torpet.

Länsstyrelsen i *Jämtlands län* tillkännagifver, att för det indelta manskapet inom länet torp icke varit anslagna.

*Västerbottens län.* Sammanlagda värdet af de inom länet befintliga 339 soldat- och båtsmanstorp, som innehafvas af i tjänst varande manskap, synes ligga mellan 230,000 och 250,000 kronor. Medelvärdet skulle alltså ligga mellan 675 och 740 kronor.

Länsstyrelsen i *Norrbottnens län* meddelar, att sådana torplägenheter, som i förevarande motion afses, inom länet finnas till ett antal af 183, hvilkas värde i medeltal utgör omkring 1,112 kronor, växlande för de särskilda torpen från 500 kronor till 2,500 kronor.

De sålunda inkomna meddelandena gifva vid handen, att för närvarande finnas inom landet omkring 12,000 torp, som innehafvas af i tjänst varande indelt manskap, äfvensom att dessa torps sammanlagda värde torde belöpa sig till omkring 17,000,000 kronor.

I fråga om äganderätten till dessa torp anför de flesta länsstyrelser, att denna otvifvelaktigt torde tillkomma vederbörande rust- och rotehållare. Hvarjämte en länsstyrelse framhållit, att denna fråga på förekommen anledning varit föremål för utredning hos vederbörande myndigheter, därvid, på sätt inhämtas af arméförvaltningens och kammarkollegii kungörelse den 12 maj 1898 (Bih. till Sv. Förf.-Saml. n:o 41) erinrats, bland annat, att som torpen i de allra flesta fall blifvit af rote- och rust-

Äganderätten  
till torpen.

hållarne själfva anskaffade, utan att någonsin blifvit på statsverket öfverlåtna, desamma måste anses såsom rotehållarnes tillhörighet, hvaraf framginge att, där torp befunnits icke vidare vara för sitt ursprungliga ändamål behöfligt, rust- och rotehållarne vore utan vidare berättigade att öfver desamma liksom öfver annan sin fasta egendom lagligen förfoga.

Länsstyrelsen i Södermanlands län påpekar, »att äganderätten till byggnaderna icke sammanfaller med äganderätten till jorden, utan att byggnaderna och jorden ägas af skilda personer. Byggnaderna tillhöra obestriddigen rotehållarna hvar i förhållande till den andel de äga i roten och efter hvilken andel de också bekostat byggnadernas uppförande. Men torpjorden däremot torde, om den är belägen inom rotens område och annat förhållande icke visas, tillhöra ägaren af det hemman eller lägenhet, å hvars mark torpet är beläget. Och beträffande torp, som ligger utom rotens område och som här i länet torde uppgå till omkring ett hundratal, synes äganderätten vara beroende af frågan, huruvida vid torpets bildande vederlag gifvits för torpjorden eller icke».

Länsstyrelsen i Östergötlands län meddelar, att af de inom länet belägna torp af ifrågavarande slag 11 med ett värde af 16,200 kronor äro belägna på kronojord, ett tillhör riddarhuset och 44, värderade till 82,400 kronor, äro belägna å fideikommissegendomar.

Länsstyrelsen i Kronobergs län yttrar i nu förevarande hänseende: »Hvad angår äganderätten till de ännu på lön upplåtna knekttorpen är densamma mellan vederbörande roteintressenter ordnad på mångfaldigt olika sätt. Enligt hvad af ansökningar om afsöndringsfastställelser kunnat i detta afseende inhämtas, förekommer, att antingen ägas både jord och åbyggnader af samtliga roteintressenter i förhållande till deras inbördes roteringsskyldighet, eller äger stamroten ensam jorden och utroten ensam åbyggnaderna, vanligen endast två, nämligen boningshus och ladugård, eller endast endera af dem, i hvilket fall utroten i regeln förbundet sig att till stamroten utgifva planpenningar.»

I afseende å jorden till de 3 inom Gottlands län befintliga är att märka, att endast nyttjanderätten därtill är upplåten åt rotarna, som därför betala afgäld till jordens ägare.

Af de inom Malmöhus län befintliga knekttorp ligger en del å egendomar af fideikommissnatur.

Från Älfsborgs län föreligga uppgifter från samtliga länsmän. Af dessa uppger en, att för samtliga torpen, 52 till antalet, jorden äges af stamroten och åbyggnaderna af stamrote och utrote gemensamt. En annan

meddelar, att samtliga torpen i distriktet, till antalet 180, äro belägna å kronoallmänning. En tredje tillkännager, att af de 85 torpen inom distriktet 55 äro belägna å kronoallmänning och 30 å rotens mark. En fjärde, inom hvars distrikt antalet torp är 99, skrifer: »Rotehållarna gemensamt för hvarje rote måste upptagas såsom ägare, enär utredning om äganderätten dem emellan icke är utredd, men rättegångar vid hvarje ting förekomma därom.» En femte, inom hvars distrikt finnas effektiva torp yttrar: »Hvad beträffar äganderätten till torpen i fråga gäller här såsom allmän regel, att jorden tillsläppts af stamrotehemmanet utan ersättning eller planpenningar från utrotehemmanen, hvaremot de sistnämnda äga del uti torpens åbyggnader och hägnader, proportionsvis efter roteringen.» En sjätte meddelar, att af de 75 torpen inom hans distrikt 3 ligga å enskild mark, 3 till hälften å enskild mark och till hälften å kronoallmänning samt de öfriga torpen helt och hållet å kronoallmänning.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län yttrar, »att äganderätten till jorden i allmänhet torde sammanfalla med äganderätten till de hemman eller hemmansdelar, hvarifrån jorden till torpen upplåtits, en regel, som i mångt fall måste modifieras såsom af förvaltningen i Sköfde fögderi antydt, hvaremot rätten till åbyggnaderna å lägenheterna torde tillkomma rust- och rotehållarne efter deras andel i rustningen och roteringen.» Fögderiförvaltningens i Sköfde fögderi yttrande härutinnan är af följande lydelse: »Som emellertid ett stort antal torp ursprungligen anlagts å kronojord eller allmänningar, synes nuvarande hemmansinnehafvares äganderätt i många fall kunna vara omtvistlig. I de flesta fall, där torpet är beläget å stamrotens nuvarande ägoområde, anser den sig såsom ägare utan att vilja tillerkänna utroten eller den så kallade hjälproten någon andel i äganderätten. Därest rotehållet består af två särskilda hemman, utgöras i de flesta fall af det ena så kallade planpenningar till det andra hemmanet, hvaraf synes framgå, att torpet är beläget på och tillhör endast det ena af de hemman, hvaraf rotehållet är sammansatt. Till några rusthåll äro särskilda kronolägenheter anslagna till plats för ryttareboställe. Sålunda kan påpekas, att soldattorpen under Tibro Skattegården, Segerstad Bossgården och Ibidem Påfvagården ännu äro kronoägendomar under enskild disposition, hvaremot soldattorpet till Segerstad Bjerragården, som utlagts å kronolägenhet, numera är skatteköpt. Jämväl kan erinras, att soldatboställen anlagts å några komministerboställen, likasom ock att dylika torp äro belägna å kronodomäner.»

De handlingar, af hvilka förestående utgör en kort sammanfattning och hvilka delvis innehålla synnerligen detaljerade upplysningar i ämnet, har utskottet öfverlämnat till Riksdagens arkiv.

*Utskottets  
yttrande.*

Den utredning, hvarom motionären hemställt, borde enligt motionen vara preliminär och afse endast de angelägnaste uppgifterna angående de till indelt manskap anslagna lägenheterna, nämligen beträffande antal och värde samt äganderätten till desamma. De uppgifter utskottet inhämtat synas, om än i viss mån ofullständiga, dock innehålla så mycken utredning, att de torde kunna läggas till grund vare sig för begäran om en närmare detaljundersökning eller eventuellt för förslag att genom statens åtgärd sätta det indelta manskapet i stånd att vid afgang ur krigstjänsten tillösa sig innehafda torp. Vid sådant förhållande hemställer utskottet,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon  
Andra Kammarens vidare åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1904.

På utskottets vägnar:

GUSTAF W. ROOS.